

Sektpsykologi

Et blikk på religiøse sekters innvirkning

Hege Kristin Ringnes og Dagfinn Ulland

Sektpsykologien inngår som en del av religionspsykologien. Det innebærer et psykologisk blikk på sekten, noe som selvsagt kan bety å ha ulike fokus og perspektiv. Et ideal for religionspsykologien er å ikke uttale seg om religionens sannhetsverdi. I sektfeltet har det vært en kontrovers blant fagfolk: Er sektmedlemmet hjernevasket og medlem mot sin vilje, eller er det medlem ut fra fri vilje?

Historien bak interessen for feltet i nyere tid startet i USA på 1960-1970-tallet, da hovedsaklig unge mennesker gikk inn i nye og majoritetsavvikende grupper betegnet sekter, eventuelt kultur. Norge var og er ikke på langt nær så religionspluralistisk som USA, men en viss pluralisme med innslag av sekter har vi også her i landet. Det er av den grunn naturlig og ønskelig med et faglig blikk på fenomenet sekter i en norsk kontekst.

Individuelle erfaringer med sekten

Sekter er ulike. Av den grunn kan en i begrenset grad diskutere sektfenomenet uten å inkludere det substansielle ved den enkelte gruppe og det enkelte sektmedlemskap. Sektpsykologiens kilder kan ved siden av vitenskapelige publikasjoner være personlige beretninger i bokform, utgitt av nåværende medlemmer, tidligere medlemmer, eller pårørende. Vi gir noen eksempler fra aktører i feltet og velger å hente eksempler fra samme gruppe, nemlig scientologene, for å vise hvor ulikt en og samme gruppe kan oppleves.

Scientologien hevder å på vitenskapelig grunnlag frembringe åndelig

sunnhet hos mennesker i større grad enn tidligere religioner og psykologiske teorier har maktet (<http://snl.no/scientologi>). Deres bøker presenteres som en oppsummering av de resultater 50 000 års tenkende mennesker har oppnådd (Romarheim, 1977, p. 212). Grunnlegger L. Ron Hubbard (1911-1986) har i gruppen fått en hagiografi (hellig biografi) som underbygger hans profetiske autoritet (Lewis, 2009; "Scientology : An overview including a biographical presentation on the life of L. Ron Hubbard. Founder of the Scientology Religion," 2008). I alle Scientologi-kirker verden over finnes et arbeidsrom for å hedre ham, komplett med 50-tallsutstyr, som om han når som helst skulle komme tilbake (Frisk, 2007, pp. 16-17).

Hans-Erik Dyvik Husby, alias Hank von Helvete, forteller i en nyutgitt biografi hvordan scientologienes narkotikavvenningsprogram Narconon reddet livet hans (Rem, 2012). Biografen konstaterer også: «Scientologi har nok vært det viktigste bidraget til kursendringen i hans liv.» (Rem, 2012, p. 340). Som lesere får vi innblikk i hvordan Hans-Erik opplever sin barndom preget av morens dødsfall og ustabile forhold, etterfulgt av et turbulent voksenliv med narkotika og musikk. Flere venner dør av overdose. Venn, scientolog og etter hvert manager Trygve Haug bidrar til kursendringen, og behandlingen hos scientologene. I scientologien tenker en seg at ved stress, press eller traumatiske opplevelser vil minner og sanseintrykk lagres som såkalte "engrammer". Engrammer er minnesspor i sinnet og kan medføre at man handler på måter som medfører sykdom og

problemer. Løsningen er ”auditering”, som innebærer samtale med auditøren som benytter et apparat betegnet e-meter som måler forandringer i sinnets og kroppens motstand. Målet er å bli bevisst alle engrammer og til slutt bli ”clear”. (Frisk, 2007, p. 13; Skoglund, 2011).

Fordi Hans-Erik har brukt narkotika i lengre tid har det vært mye å jobbe med, og det er fortsatt en vei å gå frem til ”clear” (Rem, 2012, p. 345;362). Men ”Hank” fikk et nytt liv med familie og karriere; han gjorde suksess med rollen som Jesus Christ Superstar på Oslo Nye og filmrolle som Vreeswijk.

En annen tilnærming til scientologien får vi fra Robert Dam, som er avhopper etter mange år i denne gruppen. Inngangen er en beretning om en ensom og sårbar ung mann, som ønsket en karriere som musiker, som var et lett bytte. Det startet i 1984, da Robert var 20 år: ”Jeg hadde ingen kjæreste, ingen jobb og bare et ørlite sosialt nettverk... Men jeg hadde en brennende drøm om å bli profesjonell musiker... Familien min hadde vært i oppløsning helt siden jeg var liten, og det endte med at foreldrene mine ble skilt.” (Dam, 2012, p. 11). Robert tok en personlighetstest og ble forklart at engrammer holder en person nede i livet, med 2dianetikk” kan man slette dem alle og bli clear. Det ble avtalt en intropakke med ti timers auditing (Dam, 2012, p. 16). Robert forteller at han gjorde det bra i gruppen: ”Jeg avanserte raskere enn de fleste og ble et prominent og høytstående medlem... nådde helt opp til OTV, det høyeste åndelige nivå man kan oppnå i Europa.» (Dam, 2012, p. 5). Etter mange år begynte tvilen å slå inn, Robert

søkte informasjon fra avhopperne men sto mellom: ”Kanskje var min voksende uro virkelig bare et resultat av ondsinnede løgner fra fiendene våre. Velformulerte løgner lagt ut på Internett, hvor man kunne skrive hva som helst. Men tanken ga meg ikke ro.” (Dam, 2012, p. 167). Et første skritt var å involvere kona, med fare for at hun da ville rapportere ham til scientologenes etikkavdeling. De to sto sammen, men mistet etter hvert sitt sosiale nettverk (Dam, 2012, p. 199). Robert ble en som ville avsløre de indre forhold, og ble slik oppfattet som en motstander. Robert forteller: ”Selv om vi visste det ville skje, gjorde det likevel vondt når folk disconnectet. Vi hadde håpet å kunne overbevise dem alle om ledelsens bedrag, men slik ble det ikke. Langt ifra.” (Dam, 2012, p. 207). Robert og familien flytter og etablerer et nytt liv. Mot slutten av boken oppsummerer han tiden som scientolog hvor han på den ene siden sier det hele var en fiasko, men at han likevel ikke angrer på noe:

Opplevelsene med scientologien har gjort meg klokere og sterkere. Det fantastiske samholdet som var mellom scientologer og særlig mellom medarbeidere, var utrolig givende. Det var et samhold som jeg aldri siden har opplevd andre steder. Et samhold som gjorde at du nesten kunne overvinne en hvilken som helst hindring. Jeg har både gitt og mottatt auditing, og mange av teknikkene har virkelig hjulpet meg som person. Og så tør jeg påstå at erfaringene mine med ledelsen har skrelt den verste naiviteten av meg. (Dam, 2012, p. 225)

Olav Gunnar Ballo har fra pårørende-

perspektivet skrevet en bok om datteren Kaja som begikk selvmord i 2008 (Ballo, 2010). Rett forut hadde Kaja Bordevich Ballo vært i kontakt med scientologene i Frankrike og gjennomført en test med 200 spørsmål, der resultatet var ”Uakseptabel”; det var i følge scientologene behov for omfattende tiltak (Ballo, 2010, pp. 107-108). I etterforskningen tok fransk politi dette forholdet alvorlig, de ville etterforske sammenhengen mellom testen og Kajas dødsfall (Ballo, 2010, p. 113). Kaja hadde tidligere slitt med psykiske problemer og spiseforstyrrelser, men var friskmeldt og trivdes som student i Nice. Psykiateren til Kaja hadde vært Finn Skårderud og hans legeerklæring gjengis i boken. Han sier der blant annet:

I alle de år jeg har kjent Kaja, har jeg aldri vært bekymret for suicidalitet. Det er en psykiaters og psykoterapeuts plikt vedvarende å vurdere slike forhold, og derfor blir dette eksplisitt tematisert... Tvert imot erfarte jeg en person som hadde sin sårbarhet, men som også var preget av livsvilje, åpenbare evner til å glede seg sammen med andre og alene, og som hadde mål og fremtidsplaner. I forhold til sin opprinnelige lidelse var hun altså absolutt friskmeldt fra min side... Den samlede vurdering, nå som vi har opplysninger fra familie, venner og medstudenter og andre som var i kontakt med henne den siste tiden, forsterkes inntrykket av at det ikke kan ha vært snakk om et planlagt suicid over tid, men at hun på et eller annet vis må ha blitt følelsmessig sterkt påvirket i sine aller siste timer. (Ballo, 2010, p. 160)

Både Hank og Robert omtaler i sine bøker Kaja-saken. Hank omtaler Olav Gunnar Ballo som en motstander. Robert hevder at hensikten med testen Kaja tok er å bringe mennesker i *ruin*, at man skal få dem til å forstå at det står dårlig til i livene deres og så selge inn dianetikk. (Dam, 2012, p. 228).

Hvordan forstå begrepet sekt?

Vi møter sektbegrepet i media, ofte satt i sammenheng med hjernevask, dødsfall, penger og sex. Storsamfunnet og media, som ofte representerer majoriteten, står gjerne sammen om utfall mot sekter. Enkelte sekter søker anerkjennelse fra makthavere og majoritet. I Aftenposten var det nylig oppslag fordi UD hadde bevilget 40 000 til et fredsseminar i regi av Universelt fredsforbund (UF) som viste seg å være den norske avdelingen av Universal Peace Federation, stiftet av Sun Myung Moon. Nylig avdøde Moon stiftet den nå etablerte sekten omtalt som ”Moonies”. Dødsfallet utløste mediaomtale med beskyldninger om hjernevask av medlemmene og fokus på massebryllupene i gruppen, for her sees ekteskap på tvers av skillelinjer som et viktig fredsvirkemiddel. Aftenposten-overskriften var ”Omstridt sekt får UD-støtte” (Rønneberg & Salvesen, 2012). Historiker Øyvind Ekelund spør i en debattartikkel i samme avis: ”Når vi kjenner hvilke impulser som ligger i bunnen, kunne vi støtte noe slikt som Scientologenes humanitære fond? Eller en Vigrids workshop for verdensfred?” Og seminarets foredragsholdere omtales: ”Organisasjonens relevans styrkes også når politikere og akademikere utlåner sin autoritet.” (Ekelund, 2012).

I hverdagspråket vil sekt oftest ha noe negativt knyttet til seg. Det oppfattes ofte som noe farlig og annerledes. Dette handler om "de andre" som ikke er "som oss". Medlemmene i gruppene som betegnes som sekter vil fra innenfraperspektivet gjerne ikke anerkjenne et slikt begrep som beskrivende for egen gruppe; sektbegrepet er slik en kategori som brukes i et utenfraperspektiv (etisk ikke emisk). Dette negative knyttet til sektbegrepet har fått enkelte forskere til å ta i bruk alternative begreper, slik som nyreligiøs gruppe, minoritetsreligion eller lukket religiøs gruppe. Disse forsøkene vil etter vår mening ikke fullt ut dekke det vi er ute etter å beskrive. Vi mener sektbegrepet kan brukes faglig og deskriptivt.

Sektbegrepet er en del av en religionssosiologisk typologi, sammen med begrepene *kirke* og *denominasjon* (Repstad, 2000, p. 70). I tillegg er *kultbegrepet* benyttet om mer uformell og privat religiøsitet (Becker, 1932). Mens kirken er inkluderende med få krav til medlemmene (som Den norske kirke) og omfavner samfunnet rundt, vil sekten være for de kvalifiserte og utvalgte medlemmer, og ofte være mer i konflikt med omgivelsene. Denominasjonen betegner en mellomting mellom kirke og sekt, beslektede begreper kan være etablert sekt eller eksklusivt kirkesamfunn. Selv om kriteriene er kontekstuavhengige vil likevel konteksten kunne spille inn, slik at en kan vurdere en gruppe ulikt i ulike kontekster. Jesu Kristi Kirke av De siste dagers hellige (mormonerne) betegner vi gjerne som sekt i Norge, mens i USA og spesielt i staten Utah hvor over 60% av befolkningen er mormonere ([http://snl.](http://snl.no/Utah)

[no/Utah](http://snl.no/Utah)), vil det forholde seg annerledes. Tidligere presidentkandidat Mitt Romney er mormoner, noe som vakte debatt, men mange valgte likevel å fokusere på at det viktige er at han er "a man of God". Utvikling over tid er også en faktor, fordi en religiøs gruppe vil være i stadig utvikling og endring. For eksempel vil en nåværende kirke kunne ha startet som en sekt.

Kjennetegn ved sektmedlemskap

Sektmedlemskap kjennetegnes av medlemmenes sterke sosiale identitet knyttet til sin gruppe. Gruppen er en minoritet som mener å inneha svarene på menneskers eksistensielle spørsmål, og måler seg mot majoriteten som ikke (ennå) har forstått. Gruppetilhørigheten er ofte sterk, og innebærer et omfattende engasjement som inkluderer alle deler av livet. Det er ikke uvanlig at familiemetaforer benyttes i omtalen av de andre i gruppen, enten man her finner biologiske og/eller åndelige familiemedlemmer. Man kan enten ha vokst opp i en sekt, eller blitt rekruttert inn. Uansett vil et aktivt valg om fortsatt medlemskap være en forutsetning. Relasjoner til ikke-medlemmer kan variere fra gruppe til gruppe, men adskillelse kan være en konsekvens av medlemskap. Tidligere venner og familiemedlemmer står da på utsiden og kan ha følelsen av å ha mistet det nåværende sektmedlemmet.

På samme måte som grupper er ulike, vil individer i sekter være unike samt i et komplekst samspill med sin religiøse gruppe og kontekst. Av den grunn kan gruppebetingelser som kan være bra for en person, vise seg å slå dårlig ut for en annen (Follesø, 2006). Vi viste eksempler

på dette innledningsvis gjennom å fortelle om Hank, Robert og Kaja.

Motstridende perspektiver på sektmedlemskap

I forskningen har det som nevnt vært en kontrovers som i stor grad har handlet om synet på rekruttering: Foregår det en hjernevask eller ikke? Synet på rekruttering får følger for synet på medlemskap og utgang av sekten. Vi mener dette er et sammensatt spørsmål med mange svar. Det underliggende menneskesynet kan sies å ha hatt stor betydning for hvordan fagfolk har vurdert sektmedlemmet. På den ene siden ser en mennesket som et passivt offer som påvirkes, manipuleres og handler mot sin egentlige vilje. Andre legger vekt på at individet er aktivt og fritt til å ta selvstendige valg. Førstnevnte syn kan kombineres med oppfattelsen av at det sektsøkende mennesket befinner seg i en mangeltilstand ("deprivasjonsteori"), mens sistnevnte posisjon kan fremheve at sektmedlemmet rasjonelt veier fordeler og ulemper ved medlemskap ("rational-choice") (Ringnes & Ulland, 2013 in progress).

Hjernevaskteorien har sitt opphav i boken *Thought Reform and the Psychology of Totalism. A study of "brainwashing" in China* (1961), der psykiateren Robert Jay Lifton omhandler forandringer hos amerikanske krigsfanger under Koreakrigen. Liftons åttepunkts modell som definerer hjernevask ble overført til religionsfeltet, som også norske sektteoretikere har benyttet i sin understøttelse av sektmedlemmet som hjernevasket eller hjernekontrollert. Nils Johan Lavik utga i 1985 boken *Frelst eller forført? Om hjernevask*

og psykologisk påvirkning. . Ved Institutt for sjelesorg, Modum Bad, har blant andre Arne Tord Sveinall markert seg som sektekspert i arbeidet med å hjelpe avhoppere. Disse erfaringene danner basisen for boken *Troende til litt av hvert: om religiøs sekterisme og sjelesorg* (2000). Sveinall benytter selv begrepet hjernekontroll som han definerer som sofistisert manipulering av tanker og atferd hvor offeret ikke forstår hva som skjer, og går lenger enn Lavik i å understøtte fenomenet og begrepet (ibid., s. 51). Både Lavik og Sveinall presenterer i de nevnte bøker Liftons hjernevaskmodell som er mye brukt til å analysere religiøse grupperinger (Lifton, 1961, pp. 419-437):

1. Miljøkontroll. Kontroll med individets kontakt og kommunikasjon med omverdenen.
2. Mystisk manipulasjon. En følelse av å besitte en høyere innsikt i livets mål og mening.
3. Krav om renhet. En konsekvent svart-hvitt tenkning hvor verden deles i to.
4. Bekjennelseskult. Press om å tilstå fortidens feiltrinn og synder.
5. Hellig vitenskap. Dogmene sakraliseres, og grensen mellom tro og viten utviskes.
6. Verdiladet språk. Stereotype, følelsesladede klisjeer brukes for å beskrive virkeligheten.
7. Doktrinen overordnes mennesket. Det personlige og individuelle særpreget utviskes.
8. Gradering av mennesker.

Redd Barna har også vært en aktør i denne debatten. I mars 2000 startet organisasjonen prosjektet «Go On» for å

hjelpe ungdom som var avhoppere fra The Family. Også i dette prosjektet benyttes begrep som manipulering, tankekontroll og hjernevask (Egge, 2005).

Psykologer, sjelesørgere eller jurister som har hjulpet avhoppere fra sekter har ofte støttet hjernevaskperspektivet (Langone, 1993), mens religionssosiologer og religionshistorikere har vært mest kritisk til hjernevaskteori (Rothstein, 2001). Men fra psykologisk hold ble det også gitt en tydelig korreks til "brainwash" fra den amerikanske psykologiforeningen (APA) som i 1983 nedsatte en arbeidsgruppe som skulle uttale seg om overtalelses- og kontrollteknikker i religiøse grupper. APA ville ikke godkjenne rapporten *Deception and Indirect Methods of Persuasion and Control* (Singer et al., 1986) fordi de vurderte hjernevaskteorien benyttet i rapporten som uvitenskapelig.

I Norge oppsto en kontrovers i forbindelse med arbeidet med en utredning bestilt av barne- og familiedepartementet (2007), hvor mandatet var å utarbeide en litteraturstudie, undersøke problemer og hjelpebehov for personer som bryter med religiøse grupper samt å foreslå relevante hjelpetiltak og videre forskning. Rapporten *Religiøse grupper og bruddprosesser. Kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov* ble resultatet (Skoglund, Sveinall, Paulsen, & Lien, 2008). En av rapportforfatterne beskriver sterke faglige konflikter i arbeidet med rapporten basert på nettopp ulike syn på mennesket i sekten (Skoglund, 2011). Av den grunn har rapporten to deler som spriker i hver sin retning, den ene skrevet av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), den andre av

Arne Tord Sveinall. Skoglund uttaler at hun vurderte å trekke seg men "Tanken var på det tidspunktet at det var bedre å kjempe i det lengste for å holde rapporten utenfor det helt rabiante antisektlandskapet." (ibid., s. 251), og hun uttaler seg kritisk til Institutt for sjelesorg ved Modum Bad "som driver behandling av avhoppere basert på moderne deprogrammering og sektavvenningsstrategier" (Skoglund, 2011, s. 252).

I dag har hjernevaskperspektivet ofte blitt mer moderert (Hassan, 1988). Et alternativt grep, som er gjort av Arthur J. Deikman, er å hevde at sektatferd og sekttenkning finnes overalt, også i ikke religiøse grupper (Deikman, 2003). Også psykiater Nils Johan Lavik fokuserte slik: "Menneskers forhold til hverandre er eksistensielt bundet opp av makt, avmakt, avhengighet, kjærlighet, hat, hengivenhet, angst og skyld. Alle slike følelser forsøker institusjoner og massebevegelser å mobilisere på det politiske og religiøse område. Det er derfor ikke bare de ny-religiøse sekter som tilbyr ungdom løsning på sine identitetsproblemer ved hjelp av storgruppe-psykologiske metoder." (Lavik, 1985, pp. 76-77).

Hjernevaskperspektivet kan sies å ha vært mer rådende enn mer positive eller balanserte forklaringer på sektmedlemskap, og enda mer i Norge enn internasjonalt. Perspektivet er populært både hos tidligere medlemmer og fagfolk. Perspektivet er spennende og dramatisk, det har gitt oppmerksomhet og mediaoppslag. Skyld og ansvar blir et underordnet tema. Og ekspertene på sekter legitimerer sitt virke i det terapeutiske markedet (Furseth &

Repstad, 2003).

Som nevnt tidligere, kan det underliggende menneskesyn influere sterkt på hvilket syn en har på individet i sekten. Vi velger en posisjon som har basis i synet på mennesket som et aktivt, reflekterende og meningsøkende individ som foretar selvstendige valg i møte med sekten. Vi benytter ikke teoribegrepene hjernevask eller hjernekontroll. Samtidig kan mennesket utsettes for misbruk og manipulasjon i sekter (Nordhelle, 2009). Vi inntar slik en middelposisjon (Ringnes & Ulland, 2013).

Et psykologifaglig blikk på sekten

Det er behov for et psykologisk blikk på sektene. En vei å gå er religionspsykologisk forskning for å vite mer om de ulike sektene og sektmedlemmenes opplevelser knyttet til medlemskap. Resultatet av forskning kan være teoriutvikling i feltet, hvor individ-gruppe samspillet settes i fokus. Det er også behov for klinisk psykologisk kompetanse knyttet til avhoppere fordi noen får større vansker etter å ha gått ut av sekten. Informasjon og kunnskap i sektfeltet skulle ideelt sett ha blitt samlet i et kunnskapssenter, slik andre land har etablert (for eksempel INFORM i England), noe som også er anbefalt i den tidligere nevnte offentlige rapporten om religiøse grupper og bruddprosesser (Skoglund et al., 2008). Sektfeltet har lenge vært preget av spekulasjoner og heftige overskrifter, kanskje tiden er inne for et psykologifaglig blikk?

Referanser

- Ballo, O. G. (2010). Kaja: 1988-2008. [Oslo]: Cappelen Damm.
- Becker, H. (1932). Systematic Sociology on the Basis of the Beziehungslehre and Gebildelehre of Leopold Van Wiese. New York: Wiley.
- Dam, R. (2012). Avhopperen: mine 20 år i scientologikirken. Oslo: Lunde.
- Deikman, A. J. (2003). Them and us: cult thinking and the terrorist threat: Bay Tree Publishing.
- EGGE, M. (2005). Til tross for tro. Beretninger om å vokse opp i isolerte trossamfunn. Oslo: Redd Barna.
- Ekelund, Ø. (2012, 21. september). Grenseløs fredssiver, Aftenposten, p. 5.
- Follesø, G. S. (2006). Hvordan tro kan helbrede eller ødelegge. Religionspsykologens blikk på tro. In J.-O. Henriksen (Ed.), Tro. 13 essays om tro (pp. 113-135). Oslo: Kom Forlag.
- Frisk, L. (2007). De nya religiösa rörelserna - vart tog de vägen? : en studie av Scientologi-kyrkan, Guds Barn, Hare Krishna-rörelsen, Moon-rörelsen och Bhagwan-rörelsen och deras utveckling över tid. Nora: Nya Doxa.
- Furseth, I., & Repstad, P. (2003). Innføring i religionssosiologi. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hassan, S. (1988). Combatting cult mind control: The nr.1 best-selling guide to protection, rescue, and recovery from destructive cults: Rochester Street Park Press.
- Langone, M. D. (1993). Recovery from cults: help for victims of psychological and spiritual abuse. New York: W.W. Norton.

- Lavik, N. J. (1985). Frelst eller forført? Om "hjernevask" og psykologisk påvirkning. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lewis, J. R. (2009). Scientology. New York: Oxford University Press.
- Lifton, R. J. (1961). Thought reform and the psychology of totalitarianism. A study of "brainwashing" in China. London: Gollancz.
- Nordhelle, G. (2009). Manipulasjon. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rem, H. (2012). Hank. [Oslo]: Schibsted.
- Repstad, P. (2000). Religiøst liv i det moderne Norge: et sosiologisk kart. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Ringnes, H. K., & Ulland, D. (2013). Individet i religiøse sekter. In L. J. Danbolt, L. G. Engedal, K. Hestad, L. Lien & H. Stifoss-Hanssen (Eds.), Lærebok i religionspsykologi. Oslo: Gyldendal Akademisk (upublisert).
- Rømarheim, A. (1977). Moderne religiøsitet: en oversikt over ca.30 nyere bevegelser og retninger som arbeider aktivt i dagens Skandinavia. Oslo: Aschehoug.
- Rothstein, M. (2001). Gud er (stadig) blå. København: Aschehoug Dansk Forlag.
- Rønneberg, K., & Salvesen, G. (2012, 21. september). Omstridt sekt får UD-støtte, Aftenposten, p. 17.
- . Scientology : An overview including a biographical presentation on the life of L. Ron Hubbard. Founder of the Scientology Religion. (2008).
- Singer, M. T., Goldstein, H., Langone, M. D., Miller, J. S., Temerlin, M. K., & West, L. J. (1986). Report of the Task Force on Deceptive and Indirect Techniques of Persuasion and Control (Final draft). Retrieved from <http://www.cesnur.org/testi/DIMPAC.htm>
- Skoglund, A. (2011). Sekter. Oslo: Humanist.
- Skoglund, A., Sveinall, A. T., Paulsen, M., & Lien, I.-L. (2008). Religiøse grupper og bruddprosesser. Kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov Rapport (Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress). Oslo: Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress - Unipub.
- Sveinall, A. T. (2000). Troende til litt av hvert. Om religiøs sekterisme og sjelesorg. Oslo: Verbum Forlag.
- Scientologi. (13.01.2011) I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/scientologi>
- Utah. (28.12.2012) I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/Utah>